

УДК 378.04:338.48

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203547>**Ольга ДЕРБАК,***orcid.org/0000-0002-6125-4667**викладач кафедри міжнародного туризму,
готельно-ресторанного бізнесу та мовної підготовки
Університету імені Альфреда Нобеля
(Дніпро, Україна) derbak.o@duan.edu.ua*

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ

У статті актуалізована проблема готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії. Проведено аналіз сутнісного змісту понять «готовність», «готовність до професійної взаємодії», «готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії». У контексті дослідження розглянуто тлумачення поняття «готовність» у психолого-педагогічній літературі та визначено, що готовність є підготовленістю і здатністю оперативно включатись у діяльність. Наголошується на тому, що ефективна професійна взаємодія у сфері туризму неможлива без уміння спілкуватися мовою іноземних ділових партнерів, споживачів туристичного продукту, знань національно-культурних, релігійних, політичних і соціальних особливостей країн, які вони представляють. Під час формулювання визначення поняття «готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії» враховувались особливості професійної взаємодії у сфері туризму, яка представлена системою взаємозумовлених дій суб'єктів професійної діяльності, спрямованих на задоволення потреб споживача за допомогою надання послуг. Подано авторське визначення поняття «готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії». У статті готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії визначається як складне, інтегративне, професійно-особистісне утворення, що відображає сформовану позитивну мотивацію до здійснення безконфліктної міжкультурної взаємодії, підґрунтям якого є особистісні якості та сукупність професійних знань, умінь, навичок, практичного досвіду з питань організації професійної взаємодії з усіма суб'єктами туристичної діяльності та бажання досягти високих результатів у туристичній діяльності. Визначено, що надалі доцільно вивчити досвід формування готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Ключові слова: *готовність, професійна взаємодія, готовність до професійної взаємодії, бакалавр з туризму.*

Olha DERBAK,*orcid.org/0000-0002-6125-4667**Lecturer at the Department of International Tourism,
Hotel and Restaurant Business and Language Training
Alfred Nobel University
(Dnipro, Ukraine) derbak.o@duan.edu.ua*

THE FUTURE TOURISM BACHELORS READINESS FOR PROFESSIONAL INTERACTION AS A SCIENTIFIC CATEGORY

The article is dedicated to the problem of future tourism bachelors readiness for professional interaction. The definitions' essential content such as "readiness", "readiness for professional interaction", "future tourism bachelors readiness for professional interaction" was reviewed in the paper. Special attention was paid to the concept of "readiness" in accordance with psycho-pedagogical literature and it was determined as the ability to be quickly involved in the activity. Readiness for professional interaction is seen as a personal formation that provides the connection, influence and development of various objects in the professional activity. The objective of this paper is the impossibility of effective professional cooperation without the ability to communicate in the foreign business partners and tourism product consumer's language, their national-cultural, religious and social-political characteristics. The paper examines the features of future bachelor's readiness for professional interaction which are represented by a system of professional activity subjects interdependent actions, aimed on satisfying consumer's needs and wants with the help of service provision. The concept of future bachelors' readiness for professional interaction was defined by author as a complex, integrative, professional-personal formation, which reflects the positive motivation for the implementation of conflict-free intercultural interaction, the basis of which are personal qualities and a set of professional knowledge, professional skills, professional interaction organization with all subjects of tourism activity and desire to achieve high results in this area. A general conclusion is made concerning the future prospect of studying the experience of future bachelor's readiness for professional interaction in the higher education institutions.

Key words: *readiness, professional interaction, readiness for professional interaction, tourism bachelor.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта України переживає динамічні зміни, що спрямовують вищу освіту на підвищення ефективності професійної підготовки конкурентоспроможних спеціалістів. Формування замовлення на фахівців у галузі туризму передбачає орієнтацію на таких висококваліфікованих фахівців, які здатні до постійного оновлення знань щодо професійної взаємодії, «творчо здійснюють міжкультурне спілкування, а саме оригінально мислять, генерують і реалізують ідеї, реалізують і пропонують нові туристичні маршрути, виявляють ініціативу і креативність» (Євдокімова-Лисогор, 2017: 26), вміють переконувати, ухвалювати рішення, створювати сприятливу ділову атмосферу, розуміють потреби споживачів туристичних послуг.

Аналіз досліджень. Вивчаючи проблему готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії, ми звернулися до концептуальних положень професійної підготовки фахівців для сфери туризму (О. Гайова, М. Гункевич, С. Коваленко, С. Кожушко, О. Міхо, Г. М'ясоїд, І. Поворознюк, Л. Слатвінська, Г. Сорокіна, С. Фокіна, М. Чикалова та інші); теоретичних засад професійної взаємодії (О. Булгакова, Н. Волкова, Н. Касаткіна, Н. Ротова, Г. Руда, В. Семиченко, Н. Тищенко, Ю. Устименко та ін); наукових ідей щодо формування різних видів готовності майбутніх фахівців у галузі туризму (А. Захаріна (готовність до анімаційної діяльності), Г. Богатирьова, С. Літовка-Деменіна (готовність до екскурсійної діяльності), С. Кобзова (готовність до проектування регіональних маршрутів), Ю. Лозюк (готовність до професійної діяльності), Ю. Земліна (професійна готовність), М. Галицька (готовність до іншомовного спілкування), Н. Василишина (функціональна готовність до фахової діяльності) та інші). При цьому було встановлено, що проблема розкриття сутності готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії у наукових роботах залишається не розглянутою.

Мета статті полягає в розкритті сутності готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії як наукової категорії.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що проблема готовності до різних видів діяльності, її складу та шляхів формування стала предметом вивчення багатьох дослідників. Тому важливо розглянути різні підходи до розкриття сутності понять «готовність» і «готовність до професійної взаємодії», що допоможе нам встановити зміст дефініції «готовність майбутніх бакалаврів туризму до професійної взаємодії».

Результати теоретичного аналізу наукової літератури свідчать про те, що поняття «готовність»

розглядається здебільшого так: згода, бажання щось зробити (добровільне та свідоме рішення, спрямоване на діяльність), стан готового (стан, наявність якого забезпечить виконання рішення) (Жванія, 2015: 70); налаштованість на певну поведінку, установка на активні й доцільні дії особистості, її спрямованість на успіх, що зумовлено мотивами і психічними особливостями (Гусак, 2007); здатність до діяльності, яка виявляється в позитивному ставленні та схильності займатися нею, а її успішний перехід відбувається на високому рівні розвитку в особистісну захопленість (Крутецький, 1976); поєднання здібностей для певної діяльності, набутого досвіду і здатності його використовувати (Дубасенюк, 2013: 44).

Варто зазначити, що готовність у наукових працях найчастіше тлумачиться як: кінцевий результат якої-небудь дії; особливий психічний стан особистості; цілісна інтегрована якість особистості; психологічна умова успішного виконання діяльності; вибірково-усвідомлена активність, що спонукає особистість до діяльності; особистісне утворення, що забезпечує ефективність діяльності; синтез певних особистісних якостей; комплекс здібностей (Лебідь, 2018: 121).

У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне навести визначення поняття готовності як підготовленість і здатність оперативно включатись у діяльність. При цьому поняття готовності містить «набір мотивів, ціннісних орієнтирів, індивідуально-особистісних характеристик, знань, умінь, навичок, які забезпечують успішну діяльність» (Лебідь, 2018). Таке визначення досить повно відповідає специфіці роботи сучасного фахівця в сфері туризму.

Щодо готовності до професійної взаємодії, то, на думку Н. Тищенко, вона являє собою цілісну систему знань, умінь, навичок, особистісних якостей майбутніх фахівців, які забезпечують ефективність їхньої взаємодії з іншими учасниками в ситуаціях, що характеризуються наявністю бар'єру на шляху досягнення цілей партнерів, збільшенням нервово-психічного напруження, демонстрацією нерозуміння, порушеннями в інтеракції (Тищенко, 2010: 402). Ю. Устименко у своїх дослідженнях стверджує, що готовність до професійної взаємодії – це стійке, цілісне, інтегративне утворення особистості, основою якого є володіння професійно орієнтованими знаннями, вміннями та особистісними якостями, які забезпечують конструктивну взаємодію в системі професійних відносин та реалізації професійних функцій фахівця (Устименко, 2016). Отже, готовність до професійної взаємодії ми розуміємо як особистісне утворення, яке забез-

печує зв'язок, вплив і розвиток різних об'єктів у процесі взаємних дій один на одного й на інші об'єкти в професійній діяльності.

Для того, щоб зрозуміти сутність поняття «готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії», необхідно також охарактеризувати основні вимоги до особистості фахівців, які працюють у сфері туризму, що розкривають здатність до професійної взаємодії. Так, В. Бебик слушно зауважує, що фахівцям туристичної сфери повинні бути притаманні комунікаційні якості, високий рівень емоційної інтелігентності, відкритість, здатність знаходити спільну мову (Бебик, 2004: 109). Фахівець такого профілю, на думку Н. Бондар, повинен бути людиною з різнобічним гуманістичним і гуманітарним мисленням, здібним до самореалізації та саморозвитку, із чітко сформованою мовленнєвою культурою та етикою комунікативної поведінки (Бондар, 2016: 30).

На нашу думку, ефективна професійна взаємодія у сфері туризму неможлива також без «уміння спілкуватися мовою іноземних ділових партнерів, споживачів туристичного продукту, знань національно-культурних, релігійних, політичних і соціальних особливостей країн, які вони представляють» (Бойко, 2016: 159). Тому у майбутніх бакалаврів з туризму повинна бути сформована готовність до міжкультурної взаємодії як складник професійної взаємодії.

Зауважимо, що під поняттям «професійна взаємодія зі споживачами туристичних послуг» О. Дишко розуміє цілеспрямований динамічний процес безпосереднього або опосередкованого впливу на осіб, які мають намір замовити, замовляють або використовують окремі чи комплексні послуги суб'єктів туристичної індустрії (Дишко, 2013: 25). Своєю чергою О. Полякова стверджує, що означений термін є інтегративною особистісною характеристикою, яка зумовлює здатність бакалавра до ефективної взаємодії з клієнтами туристичних фірм на основі партнерської взаємодії (Полякова, 2012: 17).

У контексті нашого дослідження цікавим виявилось визначення поняття «готовність бакалаврів з туризму до професійної взаємодії зі споживачами туристичних послуг», яке запропонувала О. Дишко. Так, вчена зазначає, що «готовність бакалаврів з туризму до професійної взаємодії зі споживачами туристичних послуг» є складним інтегративним особистісним утворенням, ядром якого є ціннісні установки, потреби й мотиви безконфліктної взаємодії, професійно-важливі особистісні якості, а також сукупність знань, умінь і навичок та певний досвід їхнього застосування для конструктивної

професійної діяльності у взаємодії зі споживачами туристичних послуг (Дишко, 2015: 247). Проте, на нашу думку, означене визначення недостатньо розкриває готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії, а стосується лише професійної взаємодії зі споживачами туристичних послуг, не враховуючи при цьому керівництво і колеги.

Під час формулювання авторського визначення поняття «готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії» ми також враховували особливості професійної взаємодії у сфері туризму, яка представлена системою взаємозумовлених дій суб'єктів професійної діяльності, спрямованих на задоволення потреб споживача за допомогою надання послуг. Структура професійної взаємодії у сфері туризму тісно пов'язана зі структурою процесу надання послуги, виходячи з чого можна виділити етапи (на вході, в процесі обслуговування, на виході) і види професійних взаємодій (комунікативні, сервісні та організаційні) (Радигіна, 2017: 35).

Отже, беручи до уваги положення названих вище досліджень, спробуємо використати їх для визначення сутності готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії, наповнивши її зміст новою суттю.

На наш погляд, *готовність майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії* – це складне, інтегративне, професійно-особистісне утворення, що відображає сформовану позитивну мотивацію до здійснення безконфліктної міжкультурної взаємодії, підґрунтям якого є особистісні якості та сукупність професійних знань, умінь, навичок, практичного досвіду з питань організації професійної взаємодії з усіма суб'єктами туристичної діяльності та бажання досягти високих результатів у туристичній діяльності.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що дослідження сутності понять «готовність», «готовність до професійної взаємодії», вимог до особистості фахівця у сфері туризму, особливостей професійної діяльності означених фахівців уможливили визначення змісту поняття «готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії». У нашому розумінні це складне, інтегративне, професійно-особистісне утворення. Його стрижнем є ціннісні установки, потреби й мотиви безконфліктної міжкультурної взаємодії, професійно-важливі особистісні якості, знання, уміння, навички та певний досвід їх застосування у професійній взаємодії.

Надалі, на нашу думку, доцільно вивчити досвід формування готовності майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бебик В. М. Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в Європейський простір вищої школи : монографія. Київ : МАУП, 2004. 200 с.
2. Бойко Л. Г. Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців з туристичної діяльності на сучасному етапі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2016. № 2 (12). С. 157–160.
3. Бондар Н. Д. Формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Дис. ... канд. пед. наук; спец. : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця. 2016. 262 с.
4. Гусак Л. П. Професійна спрямованість навчання вищої математики студентів економічних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2007. 20 с.
5. Дишко О. Л. Сучасний стан формування готовності бакалаврів з туризму до професійної взаємодії зі споживачами туристичних послуг. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* 2015. № 1. С. 245–250.
6. Дишко О. Л. Теоретичні засади формування професійної взаємодії фахівців з туризму зі споживачами туристичних послуг. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки».* Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2013. № 3. С. 22–25.
7. Дубасенюк О. А. Загальнокультурна компетентність: сутність та наукові підходи. Формування загальнокультурної компетентності майбутніх фахівців. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2013. 123 с.
8. Євдокімова-Лисогор Л. А. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до міжкультурного діалогу. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2017. Вип. 76 (3). С. 26–30.
9. Жванія Т. Готовність до професійної діяльності в психології: теоретичний аналіз. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія «Психологія».* 2015. Випуск 50. С. 69–79.
10. Крутецький В. А. Психологія обучения и воспитания школьников. Москва : Просвещение, 1976. 303 с.
11. Лебідь О. В. Теоретичні та методичні основи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Дніпро, 2018. 697 с.
12. Полякова Е. Г. Подготовка студентов к профессиональному взаимодействию с потребителями туристических услуг (на примере бакалавров по направлению «Туризм»). Автореф. дисс. ... канд. пед. наук; спец. : 13.00.08 – теория и методика профессионального образования. Северо-Кавказский государственный технический университет. Ставрополь. 2012. 25 с.
13. Радыгина Е. Г. Формирование готовности к профессиональным взаимодействиям в процессе подготовки специалистов сферы гостеприимства в вузе : монография. Екатеринбург. 2017. 202 с.
14. Тищенко Н. М. Психологічна готовність майбутніх соціальних педагогів до взаємодії в ситуаціях ускладненого професійного спілкування. *Вісник післядипломної освіти.* 2010. Вип. 1 (2). С. 400–406.
15. Устименко Ю. Особливості професійної взаємодії стоматологів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2016. № 1 (11). С. 365–372.

REFERENCES

1. Bebyk V. M. Bolonskyi protses: perspektyvy i rozvytok u konteksti intehratsii Ukrainy v Yevropeyskyi prostir vyshchoi shkoly [The Bologna Process: Prospects and Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area]. Kyiv, MAUP Publ., 2004. 200 p. [in Ukrainian].
2. Boiko L.H. Aktualni problem profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv z turystychnoi diialnosti na suchasnomu etapi [Actual problems of professional training of specialists in tourism at the present stage]. Bulletin of the Alfred Nobel Dnipropetrovsk University. Series "Pedagogy and Psychology". Pedagogical Sciences. 2016. no 2 (12). pp. 157–160 [in Ukrainian].
3. Bondar N.D. Formuvannia kluchovykh rompetentnostei maibutnix menedzheriv sfery turyzmu v protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin [Formation of key competencies of future tourism managers in the study of humanities]. Dissertation. Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsubynsky. Vinnytsia. 2016. 262 p. [in Ukrainian].
4. Husak L.P. Profesiina spriamovanist navchannia vyshchoi matematyky studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [Professional orientation of higher mathematics students studying economic specialties]. Abstract of dissertation. Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsubynsky. Vinnytsia. 2007. 20 p. [in Ukrainian].
5. Dyshko O.L. Suchasnyi stan formuvannia hotovnosti bakalavriv z turyzmu do profesiinoi vzaiemodii zi spozhyvachamy turystychnykh posluh [The current state of formation of the willingness of bachelors in tourism to professional interaction with consumers of tourist services]. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. 2015. no 1. pp. 245–250 [in Ukrainian].
6. Dyshko O. L. zasady formuvannia profesiinoi vzaiemodii fakhivtsiv z turyzmu zi spozhyvachamy turystychnykh posluh [Theoretical bases of formation of professional interaction of tourism professionals with consumers of tourist services]. Scientific notes of Nizhyn Mykola Gogol State University. Psychological and pedagogical sciences. Nizhyn. 2013. no 3. pp. 22–25 [in Ukrainian].
7. Dubaseniuk O. A. Zahalnokulturna kompetentnist: sutnist ta naukovi pidkhody. Formuvannia zahalnokulturnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv [General cultural competence: nature and scientific approaches. Formation of cultural competence of future specialists]. Zhytomyr. 2013. 123 p. [in Ukrainian].

8. Yevdokimova-Lysohor L. A. Eksperymentalna perevirka efektyvnosti pedahohichnykh umov pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sfery turizmu do mizhkulturnoho dialohu [Experimental verification of the effectiveness of pedagogical conditions for the preparation of future tourism professionals for intercultural dialogue]. Proceedings of the Kherson State University. Pedagogical Sciences. 2017. Issue 76 (3). pp. 26–30 [in Ukrainian].
9. Zhvaniia T. Hotovnist do profesiinoi diialnosti v psykholohii: teoretychnyi analiz [Readiness for professional activity in psychology: a theoretical analysis]. Bulletin of the Kharkiv National Pedagogical University. Psychology. 2015. Issue 50. pp. 69–79 [in Ukrainian].
10. Krutetskii V. A. Psikholohiia obuchenii i vospitaniia shkolnikov [Psychology of education and upbringing of schoolchildren]. Moskva. Prosveshchenie Publ., 1976. 303 p. [in Russian].
11. Lebid O. V. Teoretychni ta metodychni osnovy formuvannia hotovnosti maibutnoho kerivnyka zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu do stratehichnoho upravlinnia v umovakh mahistratury [Theoretical and methodological bases of formation of readiness of the future head of the general educational institution for strategic management in the conditions of magistracy]. Dissertation. Alfred Nobel University. Taras Shevchenko Luhansk National University. Dnipro. 2018. 697 p. [in Ukrainian].
12. Poliakova E. H. Podhotovka studentov k professionalnomu vzaimodeistviuu s potrebiteliami turisticheskikh usluh (na primere bakalavrov po napravleniui "Turizm") [Preparing students for professional interaction with consumers of tourism services (for example, bachelors in the field of "Tourism")]. Abstract of dissertation. North Caucasus State Technical University. Stavropol. 2012. 25 p. [in Russian].
13. Radyhina E. H. Formirovanie hotovnosti k professionalnym vzaimodeistviyam v protsesse podhotovki spetsialistov sfery hostepriimstva v vuze [Formation of readiness for professional interactions in the process of training specialists in the field of hospitality at a university]. Ekaterinburh. 202 p. [in Russian].
14. Tyshchenko N. M. Psykholohichna hotovnist maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do vzaiemodii v sytuatsiiakh uskladnenoho profesiinoho spilkuvannia [Psychological readiness of future social educators to interact in difficult professional communication situations]. Visnyk pisliadyplomnoi osvity. 2010. issue 1 (2). pp. 400–406 [in Ukrainian].
15. Ustyenko Yu. Osoblyvosti profesiinoi vzaiemodii stomatolohiv [Features of professional interaction of dentists]. Bulletin of the Alfred Nobel Dnipropetrovsk University. Pedagogy and psychology. Pedagogical Sciences. 2016. no 1 (11). pp. 365–372 [in Ukrainian].